

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-30>

УДК 336.77

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

SECURITY AND ORGANIZATIONAL PRINCIPLES OF BANKING LENDING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Томашук Ірина Олегівна

PhD, асистент,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5984-034X>

Вольська Любов Леонідівна

асистент,

Вінницький національний аграрний університет

Tomashuk Iryna, Volska Liubov

Vinnitsia National Agrarian University

У статті розглядається важлива проблема забезпечення та організаційних засад банківського кредитування аграрних підприємств в Україні, що є критично важливим для стабільності аграрного сектора, який є основою економіки країни. Дослідження базується на аналізі чинників, що впливають на кредитування аграріїв, включаючи особливості аграрного виробництва, сезонність доходів та ризики, пов'язані з природно-кліматичними умовами. Автори статті наводять статистичні дані про обсяги кредитування в аграрному секторі, вказуючи на недостатню фінансову підтримку з боку банків і необхідність державного втручання через програми підтримки агрокредитування. Особливу увагу приділено аналізу ризиків, з якими стикаються банки при кредитуванні аграрних підприємств, таких як фінансові, ринкові та управлінські ризики. Пропонується комплексний підхід до управління цими ризиками шляхом впровадження нових інструментів ризик-менеджменту. У статті також обговорюються інноваційні фінансові інструменти, такі як аграрні розписки, цифрові платформи для отримання кредитів, а також впровадження фінансових технологій (FinTech), які можуть сприяти підвищенню доступності кредитних ресурсів для малих і середніх аграрних підприємств. Підкреслюється необхідність удосконалення державних програм підтримки агрокредитування, які мають на меті зменшити кредитні ризики та забезпечити аграріям доступ до фінансування. Крім того, у статті пропонуються рекомендації щодо підвищення фінансової грамотності аграріїв, розвитку кооперативів та створення умов для більш ефективного використання державних субсидій і програм. Висновки дослідження підкреслюють важливість інтеграції державної політики, інноваційних підходів та активного співробітництва між банками та аграріями для забезпечення сталого розвитку аграрного сектора України.

Ключові слова: аграрний сектор, банківське кредитування, кредитні ризики, державна підтримка, фінансові інновації, аграрні розписки, кооперативи, FinTech.

The article examines the important problem of providing and organizational foundations of bank lending to agricultural enterprises in Ukraine, which is critically important for the stability of the agricultural sector, which is the basis of the country's economy. The study is based on the analysis of factors affecting crediting of farmers, including features of agricultural production, seasonality of income and risks associated with natural and climatic conditions. The authors of the article provide statistical data on the volume of lending in the agricultural sector, pointing to insufficient financial support from banks and the need for state intervention through agricultural lending support programs. Special attention is paid to the analysis of risks faced by banks when lending to agricultural enterprises, such as financial, market and management risks. A comprehensive approach to managing these risks through the introduction of new risk management tools is proposed. The article also discusses innovative financial instruments, such as agricultural receipts, digital platforms for obtaining loans, as well as the implementation of financial technologies (FinTech), which can contribute to increasing the availability of credit resources for small and medium-sized agricultural enterprises. The need to improve state agricultural credit support programs aimed at reducing credit risks and providing farmers with access to financing is emphasized. In addition, the article offers

recommendations for improving the financial literacy of farmers, developing cooperatives, and creating conditions for more effective use of state subsidies and programs. The research findings emphasize the importance of the integration of state policy, innovative approaches and active cooperation between banks and farmers to ensure the sustainable development of the agricultural sector of Ukraine. It was concluded that an important component of successful crediting is state support for farmers. It is indicated that the programs of subsidy, insurance and support of agricultural credit help to reduce the financial burden on farmers and increase their ability to fulfill credit obligations. It is emphasized that the use of financial innovations, such as digital platforms, supply chain financing and blockchain technology, can significantly increase the efficiency of lending to agricultural enterprises, making the processes more transparent, accessible and adaptable to the needs of farmers. Increasing financial literacy among farmers and supporting cooperatives can significantly strengthen their position in the credit process.

Keywords: agricultural sector, bank lending, credit risks, state support, financial innovations, agricultural receipts, cooperatives, FinTech.

Постановка проблеми. Аграрний сектор є одним із ключових секторів української економіки, забезпечуючи значний обсяг виробництва ВВП, експортної виручки та зайнятості населення. Для розширення і модернізації виробничих потужностей аграрні підприємства потребують значних фінансових ресурсів, які вони здебільшого отримують через банківське кредитування. Багато аграрних підприємств, особливо малих та середніх, стикаються з проблемою нестачі власного капіталу для інвестицій в техніку, технології, а також закупівлю сировини. Тому кредитування залишається важливим інструментом для їх сталого розвитку та конкурентоспроможності.

Аграрний сектор особливо чутливий до коливань погодних умов, ринкових цін та інших зовнішніх факторів. Це ускладнює процедуру кредитування, оскільки банки змушені враховувати ці ризики. Ефективна організація кредитування та системи забезпечення, що відповідають специфіці аграрної діяльності, сприятиме зниженню ризиків для банків і покращенню доступу до фінансування для підприємств. Світові практики показують, що застосування сучасних фінансових інструментів, таких як аграрні розписки, страхування врожаю, цифрові технології для оцінки кредитоспроможності та моніторингу виробничих процесів, можуть значно підвищити ефективність кредитування. Українські банки поступово впроваджують такі інструменти, однак це вимагає додаткових досліджень і адаптації до місцевих умов.

Останні роки Україна активно працює над створенням сприятливих умов для розвитку аграрного бізнесу, включаючи підтримку банківського кредитування через компенсацію відсоткових ставок, податкові пільги тощо. Це відкриває додаткові можливості для аграріїв, однак потребує подальшого удосконалення організаційних засад банківського кредитування. Дослідження забезпечення та орга-

нізаційних засад банківського кредитування аграрних підприємств є актуальним у контексті економічного розвитку, інноваційної трансформації фінансового сектора та державної підтримки агропромислового комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Численні дослідження підкреслюють специфіку ризиків у аграрній галузі, зокрема високу залежність від погодних умов та ринкової кон'юнктури. Серед науковців, які досліджували різні аспекти кредитування, варто відмітити праці Аранчій В. І. [1], Непочатенко О. О. [2], Колотухи С. М., Мельник К. М., Переполки В. Ю. [3], Синяєвої Л. В., Радченко Н. Г., Яцух О. О. [4], Томашук І.В., [5], Гончарук І. В. [6], Ляшенко О. В., Котенко Т. М. [8], Вдовенко Л. О., Вдовенко І. С. [9], Фурман І. В. [10], Aleskerova Y., Marunych U., Kachur I. [11] та інші. Вчені наголошують на важливості впровадження інструментів страхування та хеджування ризиків, що дозволяє банкам зменшити кредитні ризики. Аграрні розписки, страхування врожаю і кооперація з агрохолдингами стають популярними інструментами зниження ризиків.

Останні дослідження вказують на комплексний підхід до проблематики банківського кредитування аграрних підприємств, що включає розвиток фінансових інновацій, зменшення ризиків, залучення державної підтримки, розвиток стратегічного партнерства та вдосконалення законодавчої бази для створення сприятливих умов для кредитування аграрного сектору України. Враховуючи значний внесок науковців у дослідження впливу кредитування на розвиток аграрного сектору, питання забезпечення та організаційні засади банківського кредитування аграрних підприємств у сучасних умовах потребують більш глибокого вивчення.

Формування цілей статті. Метою дослідження є аналіз та розробка теоретико-методичних і практичних рекомендацій щодо вдосконалення забезпечення та організаційних

засад банківського кредитування аграрних підприємств, спрямованих на підвищення доступності фінансових ресурсів, зменшення кредитних ризиків та стимулювання сталого розвитку аграрного сектору в умовах нестабільності економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банківське кредитування аграрного сектору – це надання фінансових ресурсів аграрним підприємствам на умовах поворот-

ності, платності та строковості для забезпечення їх діяльності, включаючи виробництво, переробку і збут продукції (рис. 1). Оскільки аграрні підприємства мають обмежений доступ до власного капіталу через тривалий виробничий цикл і високу залежність від сезонності, банківські кредити є важливим джерелом фінансування для цього сектору.

Основною метою банківського кредитування аграрного сектору є створення умов

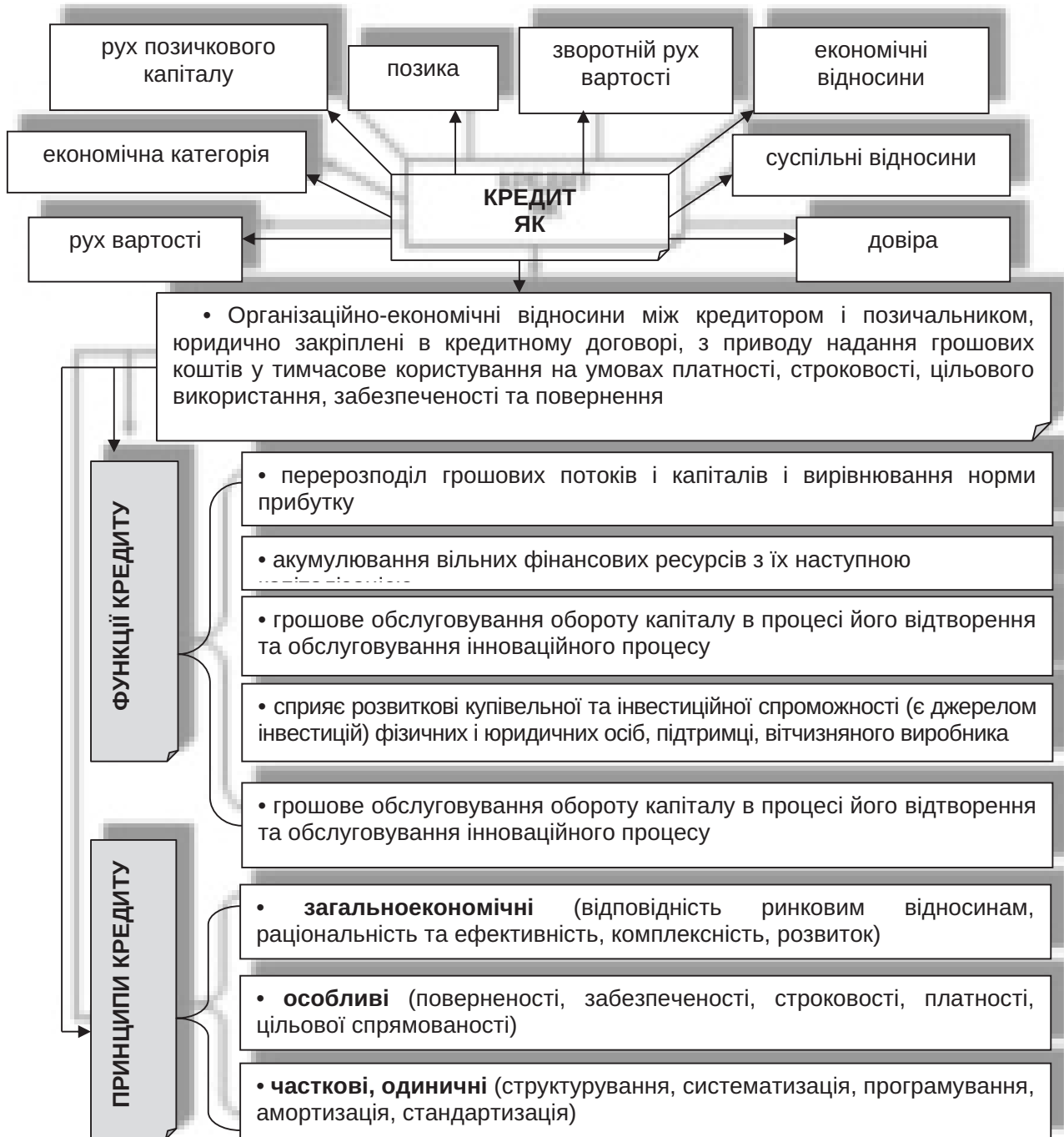

Рис. 1. Сутність кредиту як економічної категорії
Джерело: сформовано за результатами дослідження

для забезпечення стабільності виробництва, підвищення конкурентоспроможності та стійкості агропідприємств. Кредитні кошти сприяють оновленню технічного обладнання, впровадженню інноваційних технологій, підвищенню продуктивності та поліпшенню якості продукції [1].

Аграрна діяльність має виражену сезонність, що впливає на графік кредитування та погашення боргу. Банки, кредитуючи аграрні підприємства, змушені враховувати специфіку сезонного доходу, наприклад, при складанні індивідуальних графіків погашення, орієнтованих на періоди збору врожаю та реалізації продукції. Аграрний сектор сильно залежить від природних умов (погодні умови, посухи, заморозки) та коливань цін на сировину, що значно ускладнює кредитування. Тому банки застосовують додаткові заходи для управління ризиками, такі як страхування врожаю, співпраця з державними програмами підтримки та інноваційні інструменти забезпечення (наприклад, аграрні розписки). Через високий ризик банківського кредитування агросектору банки вимагають наявності ліквідного забезпечення (застави). Це можуть бути земельні ділянки, техніка, нерухомість або інша власність підприємства. Однак через нестачу достатнього забезпечення, особливо у малих та середніх агропідприємств, доступ до банківського кредитування може бути ускладнений.

Багато аграрних підприємств потребують значних інвестицій у довгострокові активи, такі як машини, обладнання та технології. Це вимагає доступу до довгострокового кредитування, що створює додаткові ризики для банків та змушує їх застосовувати суворіші умови при видачі таких кредитів [2]. В Україні існують державні програми, що передбачають підтримку аграрного сектору, наприклад, компенсація відсоткових ставок, надання державних гарантій. Такі програми покликані полегшити доступ аграріїв до кредитних ресурсів та зробити кредитування більш доступним. Оцінка кредитоспроможності аграрних підприємств вимагає врахування не лише фінансових показників, але й особливостей ведення агробізнесу. Це стосується оцінки врожайності, типів вирощуваних культур, наявності страхування врожаю та інших факторів, які можуть впливати на здатність підприємства погасити кредит.

Останніми роками у банківське кредитування аграрного сектору активно впроваджуються новітні фінансові інструменти, такі як цифрові системи моніторингу виробництва, технології "великих даних" для прогнозування

врожайності, що допомагає зменшити ризики та полегшити доступ до кредитів для аграріїв. Таким чином, банківське кредитування аграрного сектору є складним процесом, що потребує врахування специфічних умов діяльності аграрних підприємств. Успішне кредитування можливе лише за умови ефективного управління ризиками, підтримки з боку держави та використання сучасних інструментів для оцінки і забезпечення кредитів.

Кредитний процес для аграрних підприємств має ряд специфічних особливостей, що зумовлені унікальними умовами аграрної діяльності: сезонністю виробництва, підвищеними ризиками, значною капіталомісткістю, залежністю від природних факторів та обмеженим доступом до фінансових ресурсів (рис. 2). Організація такого процесу вимагає адаптації стандартних банківських процедур для забезпечення ефективного функціонування кредитування в аграрному секторі.

Під час аналізу кредитоспроможності банки враховують сезонні надходження, що визначають здатність аграрного підприємства погашати кредит у певні періоди року. Це передбачає, що графік погашення може коригуватися під періоди збору врожаю та продажу продукції. Оцінка кредитоспроможності потребує врахування ризиків, таких як погодні умови, які можуть впливати на врожайність та відповідно на дохід підприємства [3]. Банки часто запитують історичні дані про врожайність та стабільність доходів. Оскільки аграрні підприємства отримують дохід переважно в конкретні періоди року, банки розробляють гнучкі графіки погашення кредиту з урахуванням сезонності. Це дозволяє аграріям погашати кредит у післяврожайний період, коли є кошти.

Часто кредитний процес включає період відстрочки платежів до моменту отримання доходу від реалізації врожаю, що сприяє підвищенню платоспроможності аграрного підприємства [4]. Аграрні підприємства часто мають обмежену кількість ліквідних активів.

Тому для банків важливим є використання як забезпечення сільськогосподарської техніки, земельних ділянок, майбутніх врожаїв (аграрні розписки) та іншого майна підприємства.

Для полегшення доступу до кредитів, банки використовують державні програми підтримки, що можуть включати часткову компенсацію відсоткових ставок, надання державних гарантій та залучення страхування врожаю. У табл. 1 наведено показники динаміки обсягів кредитів, наданих суб'єктам господарювання сільського господарства в розрізі банків у 2018–2023 рр.

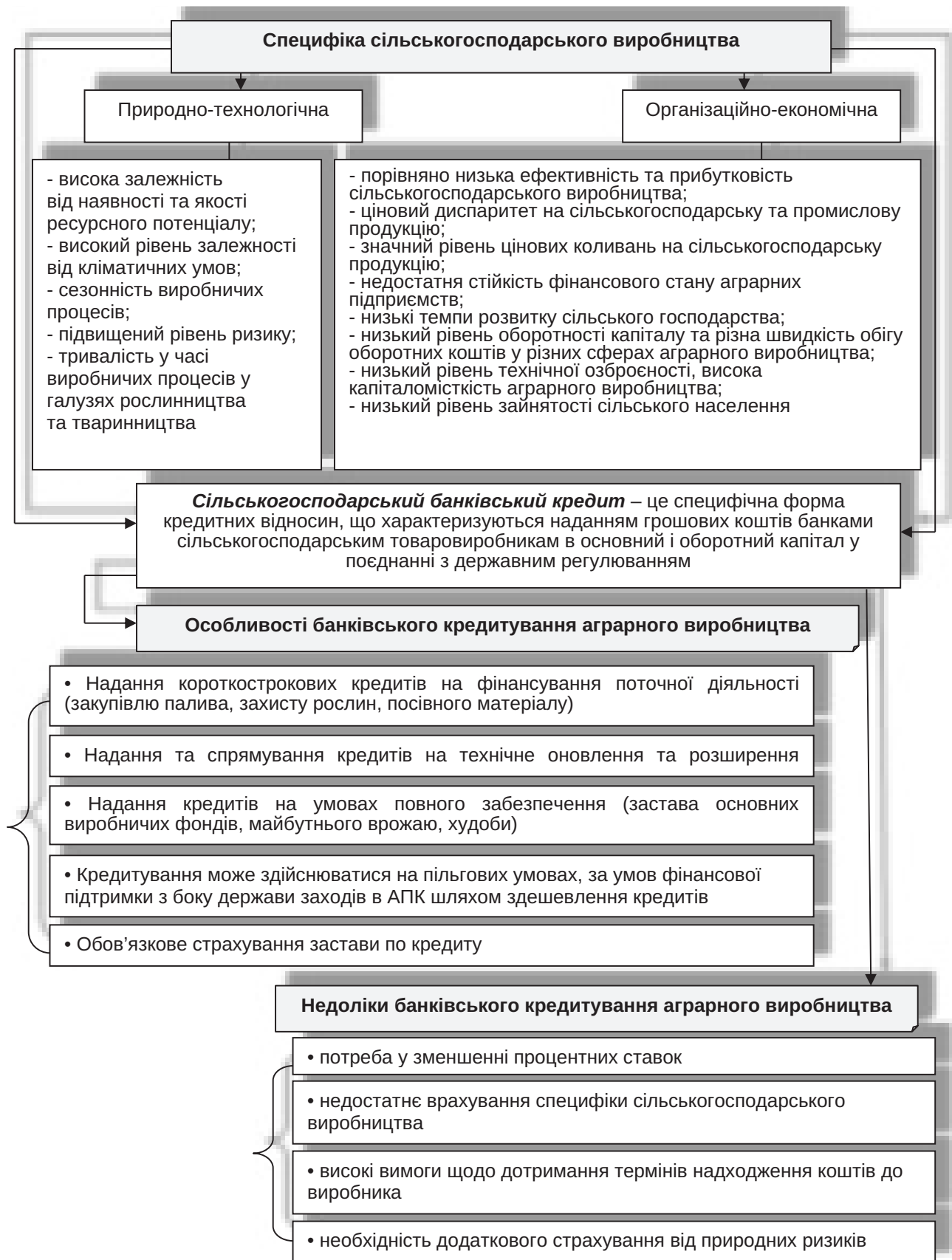

Рис. 2. Сутність та особливості банківського кредитування аграрного виробництва

Джерело: сформовано за результатами дослідження

Таблиця 1

**Динаміка обсягів кредитів, наданих суб'єктам господарювання
сільського господарства в розрізі банків, 2018–2023 рр., млн грн**

Найменування банку	2018	2019	2020	2021	2022	2023 I півріччя	2022 у % до 2018
АТ «Укресімбанк»	4020,2	2971,7	1820,1	2666,8	6660,7	5345,2	165,7
ПАТ «Промінвестбанк»	307,4	316,8	355,1	410,5	0,0	0,0	0,0
АТ «ОЩАДБАНК»	3722,0	3535,8	2844,3	5310,9	14034,9	13570,2	377,1
АТ «БАНК АЛЬЯНС	0,0	364,0	429,1	698,3	1283,1	1241,9	352,5
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	12958,8	13701,2	12744,4	19539,9	23475,2	21123,4	181,2
АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	5249,8	6235,7	4946,6	3541,8	12781,4	13869,0	243,5
Полікомбанк	122,7	133,1	135,2	128,6	176,5	183,7	143,8
АТ «ТАСКОМБАНК»	958,6	1342,2	1693,8	1839,0	2044,9	2278,8	213,3
АТ «КРЕДОБАНК»	1380,5	1621,8	1734,4	1861,4	1732,1	2279,3	125,5
ПАТ АКБ «Львів»	150,6	226,9	398,7	729,4	758,2	1118,7	503,5
АТ «А - БАНК»	4,8	46,1	239,4	222,6	284,9	272,8	5935,4
АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»	152,6	64,9	42,4	15,3	11,8	13,5	7,7
ПАТ «МТБ БАНК»	140,7	151,1	147,6	113,8	187,4	178,0	133,2
Акціонерний банк» Південний»	1531,7	1047,3	2425,9	2112,1	2486,2	2211,4	162,3
АТ «Полтава-банк»	135,3	115,3	145,4	225,0	335,1	355,1	247,7
АТ «ПУМБ»	2262,9	2811,6	3723,0	5958,8	9429,7	9975,0	416,7
АТ «БАНК «ГРАНТ»	136,0	137,5	96,9	172,3	165,5	194,2	121,7
АТ «МЕГАБАНК», Харків	1334,4	1321,0	1381,5	1545,1	0,0	0,0	0,0
АТ «СКАЙ БАНК»	32,2	23,1	20,5	37,4	71,8	103,8	223,0
АТ «УКРСИББАНК»	1543,0	1088,0	1024,0	1460,9	2094,7	1113,6	135,8
АТ «КОМІНВЕСТБАНК»	67,8	59,9	52,9	53,6	63,4	63,4	93,5
ПАТ БАНК «УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ»	20,7	5,9	3,8	7,7	9,5	8,9	45,9
АТ «ПРАВЕКС БАНК»	63,0	168,7	201,6	321,7	484,9	290,9	769,7
АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	4442,0	4300,2	5566,8	7659,6	9182,9	7918,7	206,7
АТ «МетаБанк»	315,5	319,1	305,2	306,4	348,8	306,9	110,6
АТ «КІБ»	35,3	20,8	34,1	6,4	103,3	108,0	292,6
АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ»	339,5	340,4	432,7	456,0	490,4	467,1	144,4
АТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО»	779,3	844,0	892,5	1590,8	1604,9	1691,0	205,9
АТ «АЛЬФА-БАНК»	1899,1	1431,1	2799,3	3522,0	3740,2	2810,7	196,9
АБ «УКРГАЗБАНК»	2571,6	2027,0	2183,3	1978,2	6680,9	6549,8	259,8
АТ «АБ «РАДАБАНК»	132,3	89,7	148,5	151,1	153,2	140,1	115,8
АБ «КЛІРІНГОВИЙ ДІМ»	0,0	56,4	68,3	99,4	167,7	147,3	297,3
АТ «ОТП БАНК»	2417,8	3200,1	3608,1	4484,0	5302,3	5043,7	219,3
АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	7951,8	8410,2	9077,4	10536,3	10612,6	10646,7	133,5
ПАТ «БАНК ВОСТОК»	169,4	388,9	236,0	553,5	524,0	550,7	309,3
БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ	21,8	17,6	18,5	13,2	14,7	7,2	67,4
АТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК»	306,6	276,5	105,6	18,6	70,8	55,7	23,1
АТ «УКРБУДІНВЕСТБАНК»	5,0	25,8	31,6	20,0	11,3	0,0	226,0
АТ «МОТОР-БАНК»	89,4	82,9	50,6	132,6	111,4	94,1	124,6
АТ «КБ «ГЛОБУС»	83,0	76,3	106,7	966,8	114,1	121,7	137,5
АТ «АП БАНК»	0,0	517,9	544,7	111,8	729,2	792,8	140,8
АТ «МІБ»	147,3	142,0	105,0	0,0	161,1	128,7	109,4
ПуАТ «КБ «АКОРДБАНК»	0,0	33,4	11,1	0,0	68,1	36,3	203,9
АТ «КРИСТАЛБАНК»	0,6	8,4	16,2	8,1	8,6	7,9	1433,3
АТ «РВС БАНК»	4,1	2,2	8,8	0,0	10,4	7,7	253,7
Всього	58357	61456	62994	82893	118856	113489	204,8

Джерело: сформовано за даними статистики Національного банку України [12]

Використання технологій, таких як супутниковий моніторинг, дозволяє банкам відслідковувати стан полів і прогнозувати врожайність. Такі технології покращують оцінку кредитоспроможності та допомагають у прийнятті рішень щодо кредитування.

Враховуючи високі природні ризики, банки часто вимагають страхування врожаю, що знижує ймовірність втрат у разі несприятливих погодних умов. Це дозволяє аграрним підприємствам забезпечити більш стабільне виконання своїх фінансових зобов'язань. Участь держави у страхуванні ризиків також підтримує кредитний процес, зменшуючи ризики для обох сторін – банків і позичальників [5].

Малі та середні агропідприємства часто стикаються з проблемами при отриманні банківського кредитування через обмежений обсяг забезпечення та відсутність довгої кредитної історії. Для вирішення цих проблем банки можуть застосовувати спрощені процедури для малих позичальників або забезпечувати додаткову підтримку [10]. Деякі банки співпрацюють з міжнародними фінансовими організаціями для створення спеціальних програм, що полегшують доступ до кредитування для малих і середніх аграріїв.

Держава часто субсидує частину відсоткових ставок за кредитами для аграріїв, що робить кредити більш доступними. Це також дозволяє банкам пропонувати вигідніші умови. Банки працюють з державними агентствами для організації кредитного процесу з урахуванням законодавчих змін і програм, спрямованих на підтримку агросектору. Банки ретельно аналізують рентабельність проєктів аграрних підприємств, які прагнуть отримати кредит, оцінюючи потенціал доходності [8]. Такий підхід допомагає забезпечити, що кредити надаються для вигідних проєктів з високою ймовірністю погашення. Банки можуть здійснювати контроль за використанням наданих коштів для забезпечення цільового спрямування кредиту, що знижує ризик нецільового використання.

На думку Вдовенко Л. О. та Вдовенко І. С., організація кредитного процесу для аграрних підприємств вимагає урахування специфіки аграрного виробництва, а також застосування індивідуального підходу до кожного позичальника. Це забезпечує ефективне управління ризиками та підвищення доступності фінансування для агросектору, що сприяє його сталому розвитку [9].

На 2024 рік в Україні діють кілька програм державної підтримки для аграрного сектору,

спрямовані на розширення можливостей кредитування, підвищення продуктивності та зміцнення сільськогосподарського бізнесу:

1. «Доступні кредити 5-7-9%» – одна з основних ініціатив, що продовжує діяти в 2024 році. Ця програма передбачає пільгове кредитування для малих і середніх підприємств, у тому числі аграрних. Її умови включають зниження відсоткової ставки до 5-9% залежно від розміру бізнесу та рівня залученого капіталу, що суттєво покращує доступ до фінансування для фермерів.

2. Програма «єРобота» – з фокусом на розвиток садівництва, ягідництва, виноградарства, теплиць і переробних підприємств. Бюджет цієї програми складає близько 1,37 млрд грн, що включає субсидії на розширення тепличного господарства і розвиток переробних виробництв, які підтримують стійкий ріст сектору.

3. Підтримка для сімейних фермерських господарств – зокрема, допомога на соціальне страхування для фермерських працівників, яка сприяє стабільності таких господарств.

4. Кредитування через Державний аграрний реєстр (ДАР) – це новий інструмент, що надає фермерам доступ до додаткових фінансових ресурсів та можливість подати заявку на кредит або субсидію. Це сприяє підвищенню прозорості та швидкості доступу до фінансів для аграріїв, включаючи дрібні господарства.

Загалом, на 2024 рік бюджет підтримки аграріїв складає близько 4,2 млрд грн, і ця підтримка спрямована на забезпечення стійкості аграрного бізнесу, розвиток нових напрямків у сільському господарстві та підвищення доступності кредитних ресурсів для фермерів в Україні.

Фінансові інновації в кредитуванні аграрних підприємств активно впроваджуються для покращення доступності та ефективності фінансових ресурсів [6]. Серед ключових інноваційних підходів виділяються:

1. Аграрні розписки – це зобов'язання аграрних підприємств погасити борг врожаєм чи грошима в майбутньому. Використання цього інструменту дозволяє аграріям отримувати кредити під заставу майбутнього врожаю, що є особливо актуальним для фермерів без великої кількості заставного майна. Цей інструмент значно розширює можливості для фінансування середніх та малих аграріїв.

2. FinTech і цифрові платформи – такі сервіси як AgroHub та Аграрний реєстр України спрощують подачу заявки на фінансу-

вання та забезпечують прозорий і зручний процес отримання кредитів. Цифрові платформи дозволяють відслідковувати інформацію про кредитну історію аграрія, оцінювати його фінансову спроможність та швидко ухвалювати рішення.

3. Supply Chain Finance (фінансування ланцюгів поставок) – за цим методом учасники ланцюга поставок, включаючи постачальників і переробників, можуть пропонувати кредитні продукти на основі фінансового стану аграрних підприємств. Наприклад, це можуть бути кредити на закупівлю насіння, добрив або техніки, що дозволяє оптимізувати грошові потоки у фермерів.

4. Інноваційні страхові інструменти – страхування врожаїв та погодних ризиків, що дозволяє аграріям захистити себе від непередбачуваних природних умов. Такі страхові продукти, як погодні деривативи та індексне страхування, допомагають фермерам стабілізувати доходи та зменшити ризики, що важливо для залучення банківських кредитів [9].

5. Big Data та штучний інтелект (ШІ) – новітні аналітичні системи оцінюють ризики аграрного бізнесу на основі великих обсягів даних (наприклад, даних про погоду, врожайність, стан ґрунтів). Це сприяє точнішій оцінці кредитоспроможності та ризиків фермерів, що позитивно впливає на рішення банків про надання кредиту.

6. Blockchain для забезпечення прозорості операцій – ця технологія забезпечує більш прозорі та захищені транзакції, включаючи зберігання інформації про аграріїв, їхню продукцію та фінансові зобов'язання. Завдяки блокчейну банки можуть отримувати достовірні дані про попередні операції аграріїв, що знижує ризики шахрайства та сприяє прискоренню кредитного процесу.

Інновації у фінансуванні аграрних підприємств дозволяють знизити кредитні ризики, розширюють доступ до фінансування для малого і середнього бізнесу та сприяють стабільному розвитку аграрного сектора [7].

Для зменшення кредитних ризиків у банківському кредитуванні аграрного сектору доцільно розробити комплекс рекомендацій, які враховують специфіку сільськогосподарської діяльності, ризики погоди та ринкову нестабільність (табл. 2).

Запровадження таких рекомендацій допоможе банкам знизити ризики, пов'язані з нестабільністю аграрного сектору, і забезпечить більш стійке фінансування для фермерів.

Військовий конфлікт на сході України, що розпочався у 2014 році, суттєво вплинув на кредитний ринок країни. Війна спричинила значні зміни у фінансовій системі, зокрема у роботі кредитних установ і банків. Частка непрацюючих кредитів у банківському секторі зросла з 30% на початку 2022 року до 38% на 1 січня 2023 року. Протягом року обсяг таких кредитів збільшився з 87 млрд грн до 432 млрд грн. Банки вже зафіксували значні кредитні збитки: з початку війни відрахування в резерви на покриття кредитних втрат перевищили 100 млрд грн і становлять понад 12% кредитного портфеля, який був у банків на кінець лютого 2022 року. Через війну, економічну кризу та енергетичні атаки з боку країни-агресора потенційні втрати кредитного портфеля можуть сягнути 30% [13].

Для підвищення ефективності використання державних програм підтримки агрокредитування в Україні необхідно забезпечити аграріїв доступом до детальної інформації про існуючі програми, їх умови та процедури оформлення [4]. Це може бути досягнуто через веб-портали, мобільні додатки або консультаційні служби, які допоможуть фермерам орієнтуватися в різних програмах державної підтримки. Спрощення процедур подачі заявок на отримання державної підтримки та зменшення кількості необхідних документів дозволить аграріям швидше отримувати фінансування. Важливо, щоб усі процеси були автоматизовані, що зменшить ризик помилок та затримок. Державні органи можуть встановити партнерство з банками та іншими фінансовими установами для розвитку спільних програм фінансування, що зробить процес кредитування більш прозорим і доступним. Це включає гарантії або субсидії для банків, які кредитують аграріїв, що зменшує їхні ризики.

Регулярний моніторинг і оцінка результативності програм підтримки агрокредитування дозволять виявити проблемні аспекти та внести необхідні зміни для підвищення їхньої ефективності. Це можуть бути незалежні дослідження, які оцінюють вплив програм на розвиток аграрного сектору [11]. Включення нових форм підтримки, таких як гранти на інноваційні технології або спеціальні програми для малих фермерських господарств, дозволить залучити більше учасників і забезпечити більшу доступність ресурсів [9]. Проводити семінари та тренінги для аграріїв з метою підвищення їхньої фінансової грамотності та ознайомлення з можливостями держав-

Таблиця 2

**Основні рекомендації зменшення кредитних ризиків
у банківському кредитуванні аграрного сектору**

№	Назва напрямку	Сутнісна характеристика
1	Впровадження страхування врожаю	Це важливий інструмент, що допомагає мінімізувати ризики, пов'язані з погодними умовами. Страхування врожаю, індексне страхування або використання погодних деривативів знижують ризики неплатоспроможності аграріїв у випадку неврожаю або стихійних лих, забезпечуючи захист як для фермерів, так і для банків.
2	Оцінка кредитоспроможності на основі Big Data	Використання великих обсягів даних, таких як інформація про погодні умови, історію врожайності та стан ґрунтів, дає можливість більш точно оцінювати кредитоспроможність позичальників та визначати ризики. Завдяки цьому банки можуть приймати обґрунтовані рішення, підвищуючи надійність кредитного портфеля.
3	Розвиток спеціалізованих кредитних продуктів	Банки можуть пропонувати продукти, що враховують особливості аграрного циклу, наприклад, сезонні кредити з довгими періодами погашення або кредити з диференційованим графіком платежів, який враховує періоди збору врожаю та продажу продукції.
4	Аграрні розписки як форма забезпечення кредиту	Аграрні розписки дозволяють використовувати майбутній врожай як заставу для отримання кредиту. Це забезпечення ефективно працює для аграрних підприємств, що не мають достатньої кількості ліквідних активів для класичної застави, і знижує ризики для банків.
5	Запровадження блокчейн-технологій	Використання блокчейну для забезпечення прозорості інформації про кредитні операції та стан позичальників допомагає знизити ризики шахрайства та забезпечити доступність перевіреної інформації про кредитну історію аграріїв. Це також підвищує довіру банків до позичальників.
6	Фінансування через державні програми та субсидії	Держава може надавати гарантії або часткове субсидування процентних ставок, що значно знижує ризики для банків та робить кредитування більш доступним для аграріїв. Такі програми підтримки дозволяють банкам залучати більше позичальників у агросекторі, зменшуючи рівень неплатежів.
7	Залучення кооперативів	Кооперативи забезпечують колективне покриття ризиків та можуть слугувати гарантом або забезпеченням кредитів для своїх учасників, що допомагає зменшити ризики як для банків, так і для аграрних підприємств.

Джерело: сформовано за результатами дослідження

ної підтримки. Це допоможе їм краще зрозуміти, як ефективно використовувати доступні ресурси. Заохочення створення аграрних кооперативів може збільшити ефективність використання державної підтримки. Кооперативи дозволяють об'єднувати ресурси та знижувати витрати, а також можуть виступати гарантами для окремих фермерів. Впровадження цих напрямів сприятиме підвищенню доступності та ефективності державних програм підтримки агрокредитування, що, в свою чергу, позитивно вплине на розвиток аграрного сектора України.

Висновки. Аграрний сектор є одним з ключових компонентів економіки України,

який потребує належного фінансування для забезпечення сталого розвитку, інновацій та підвищення продуктивності. Ефективне кредитування є критично важливим для покриття витрат на виробництво, модернізацію обладнання та впровадження нових технологій. Банки стикаються з численними ризиками під час кредитування аграрних підприємств, такими як погодні умови, ринкові коливання та залежність від цін на сировину. Необхідно запроваджувати нові інструменти ризик-менеджменту, такі як аграрні розписки, страхування врожаю, а також використання аналітичних даних для оцінки кредитоспроможності. Важливою складовою успішного

кредитування є державна підтримка аграріїв. Програми субсидування, страхування та підтримки агрокредитування допомагають зменшити фінансовий тягар на фермерів і підвищити їхню здатність виконувати кредитні зобов'язання. Використання фінансових інновацій, таких як цифрові платформи, фінансування ланцюгів поставок та блокчейн-технології, здатне значно підвищити ефективність кредитування аграрних підприємств, роблячи процеси більш прозорими, доступними та адаптивними до потреб фермерів. Підвищення фінансової грамотності серед аграріїв та підтримка кооперативів можуть значно

посилити їхню позицію у кредитному процесі. Спільна діяльність у кооперативах дозволяє фермерам об'єднувати ресурси, зменшувати ризики та отримувати кращі умови кредитування. Для покращення забезпечення та організаційних засад банківського кредитування аграрних підприємств в Україні необхідно активізувати державні програми підтримки, впроваджувати інноваційні фінансові інструменти та знижувати кредитні ризики шляхом підвищення фінансової грамотності аграріїв. Ці заходи допоможуть створити більш стійку та ефективну кредитну систему, яка відповідатиме потребам аграрного сектора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аранчій В. І. Особливості банківського кредитування аграрних товаровиробників в сучасних умовах. 2011. С. 10–14. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/010.pdf>
2. Непочатенко О. О. Облік і фінанси АПК: освітній портал. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/problemi-pravovogo-ta-metodologichnogo-zabezpechennya-bankivskogo-kredituvannya-agrarnih-pidприємств.html>
3. Колотуха С. М., Мельник К. М., Переполка В. Ю. Тенденції розвитку кредитних відносин в аграрному секторі економіки. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. С. 222–234. URL: <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/102/102.2/21.pdf>
4. Синяєва Л. В., Радченко Н. Г., Яцух О. О. Механізм кредитування суб'єктів господарювання аграрного сектору в Україні: Монографія. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні. 2018. 220 с.
5. Томашук І. В., Томашук І. О. Кредитування аграрних підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 7. С. 74–84.
6. Гончарук І. В., Томашук І. В. Формування стратегії економічного розвитку сільськогосподарського підприємства для підвищення його конкурентоспроможності. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 4 (62). С. 7–24. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-4-1>
7. Tomashuk I. V., Tomashuk I. O. Enterprise development strategy: innovation and internal flexibility. *Colloquium-journal*. 2021. № 3 (90) Vol. 4. P. 51–66. DOI: <https://doi.org/10.24412/2520-2480-2021-390-50-64>
8. Ляшенко О.В., Котенко Т. М. Кредитування суб'єктів господарювання в аграрному секторі. *Наукові записки*. 2016. Вип. 20. С. 53–62.
9. Вдовенко Л. О., Вдовенко І.С. Фінансові аспекти розвитку підприємств аграрного сектора економіки: Монографія. Вінниця : ТОВ «Друк», 2022. 200 с.
10. Вдовенко Л. О., Фурман І. В. Стратегія фінансово-кредитного забезпечення підприємницької діяльності в аграрній сфері. *Університетські наукові записки*. 2015. № 4(56). С. 35–43.
11. Aleskerova Y., Marunych U., Kachur I. Evolution and essence of banking marketing. *Причорноморські економічні студії*. 2023. Вип. 80. С. 156–161.
12. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
13. Петрашевська А. Д., Колонтай С. М., Смелянська В. В. Вплив війни на кредитний ринок України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2023. Вип. 48. С. 57–60.

REFERENCES:

1. Aranchii V. I. (2011). Osoblyvosti bankivskoho kredyuvannya ahrarnykh tovarovyrobnykiv v suchasnykh umovakh [Peculiarities of bank lending to agricultural commodity producers in modern conditions], pp. 10–14. Available at: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/010.pdf> (accessed: 15.10.2024) (in Ukrainian)
2. Nepochatenko O. O. Oblik i finansy APK: osvittii portal [Accounting and finance of agriculture: an educational portal]. Available at: <https://magazine.faaf.org.ua/problemi-pravovogo-ta-metodologichnogo-zabezpechennya-bankivskogo-kredituvannya-agrarnih-pidприємств.html> (accessed: 08.11.2024) (in Ukrainian)
3. Kolotukha S. M., Melnyk K. M., Perepolka V. Iu. Tendentsii rozvytku kredytnykh vidnosyn v ahrarnomu sektori ekonomiky [Trends in the development of credit relations in the agricultural sector of the economy]. *Zbirnyk*

naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva – Collection of scientific works of the Uman National University of Horticulture, pp. 222–234. Available at: <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/102/102.2/21.pdf> (accessed: 18.10.2024) (in Ukrainian)

4. Syniaieva L. V., Radchenko N. H., Yatsukh O. O. (2018). Mekhanizm kredytuvannia subiektiv hospodariuvannia ahrarnoho sektoru v Ukraini [Mechanism of lending to economic entities of the agrarian sector in Ukraine]: *Monohrafiia – Monograph*. Melitopol: Vydavnychi budynok Melitopolskoi miskoi drukarni, 220 p. (in Ukrainian)

5. Tomashuk I. V., Tomashuk I. O. (2023). Kredytuvannia ahrarnykh pidpriemstv yak efektyvne dzherelo investytsiinoi diialnosti [Lending to agricultural enterprises as an effective source of investment activity]. *Upravlinnia zminamy ta innovatsii – Change management and innovation*, vol. 7, pp. 74–84. (in Ukrainian)

6. Honcharuk I. V., Tomashuk I. V. (2022). Formuvannia stratehii ekonomichnoho rozvytku silskohospodarskoho pidpriemstva dlia pidvyshchennia yoho konkurentospromozhnosti [Formation of a strategy for the economic development of an agricultural enterprise to increase its competitiveness]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practice*, vol. 4 (62), pp. 7–24. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-4-1> (in Ukrainian)

7. Tomashuk I. V., Tomashuk I. O. (2021). Enterprise development strategy: innovation and internal flexibility. *Soliloquium-journal*, 3 (90), vol. 4, pp. 51–66. DOI: <https://doi.org/10.24412/2520-2480-2021-390-50-64>

8. Liashenko O. V., Kotenko T. M. (2016). Kredytuvannia subiektiv hospodariuvannia v ahrarnomu sektori [Lending to business entities in the agricultural sector]. *Naukovi zapysky – Proceedings*, vol. 20, pp. 53–62. (in Ukrainian)

9. Vdovenko L. O., Vdovenko I. S. (2022). Finansovi aspekty rozvytku pidpriemstv ahrarnoho sektora ekonomiky [Financial aspects of the development of enterprises in the agrarian sector of the economy]: *Monohrafiia – Monograph*. Vinnytsia: TOV «Druk», 200 p. (in Ukrainian)

10. Vdovenko L. O., Furman I. V. (2015). Stratehiia finansovo-kredytnoho zabezpechennia pidpriemnytskoi diialnosti v ahrarnii sferi [Strategy of financial and credit support of entrepreneurial activity in the agrarian sphere]. *Universytetski naukovi zapysky - University scientific notes*, vol. 4(56), pp. 35–43. (in Ukrainian)

11. Aleskerova Y., Marunych U., Kachur I. (2023). Evolution and essence of banking marketing. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, vol. 80, pp. 156–161.

12. Ofitsiynyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official website of the National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua> (accessed: 21.10.2024).

13. Petrashevska A. D., Kolontai S. M., Smelianska V. V. (2023). Vplyv viiny na kredytnyi rynek Ukrainy [The impact of the war on the credit market of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy*, vol. 48, pp. 57–60. (in Ukrainian)